

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Majandusarvestuse instituut

Finantsarvestuse õppetool

Elina Heinorg

**FÜÜSILISE ISIKU TULU MAKSUSTAMISEST JA SELLE
VÕIMALIKUST MÕJUST MAJANDUSNÄITAJATELE EESTI
JA HISPAANIA NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Kaidi Kallaste

Tallinn 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Elina Heinorg

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 134626

Üliõpilase e-posti aadress: elina.heinorg@mail.ee

Juhendaja lektor Kaidi Kallaste:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	4
SISSEJUHATUS	5
1. FÜÜSILISE ISIKU TULUMAKS JA SELLE MÕJU MAJANDUSELE	7
1.1 Füüsilise isiku tulumaks	7
1.2 Maksude mõju riigi majandusele	9
1.3 Füüsilise isiku tulumaks Eestis	12
1.4 Füüsilise isiku tulumaks Hispaanias	17
2. HISPAANIA JA EESTI MAKSUSÜSTEEMIDE ERISUSED JA VÕIMALIK MÕJU	18
2.1 Uuringu meetodika	18
2.2 Hispaania regioonide maksumäärade võrdlev analüüs	19
2.3 Tulumaksumäär ja tulumaksu laekumine Hispaanias aastatel 2000– 2014	21
2.4 Tulumaksumäära seos töötusmäära, keskmise palga ja SKPga Hispaanias	22
2.5 Tulumaksumäär ja tulumaksulaekumine Eestis 2000–2014	23
2.6 Tulumaksumäära seos töötusmäära, keskmise palga ja SKPga Eestis	25
2.7 Eesti ja Hispaania tulumaksumäärade muutumine ajas	26
2.8 Maksusüsteemi mõjust SKP-le, tööpuudusele ja keskmisele sissetulekule	27
KOKKUVÕTE	33
VIIDATUD ALLIKAD	35
SUMMARY	38
LISAD	40
Lisa 1. Hispaania tulumaksumäärade kujunemine	40
Lisa 2. Maksutulu ja tulumaksumäär	43
Lisa 3. Võrreldavad majandusnäitajad	44

ABSTRAKT

Bakalaureusetöö eesmärk on välja tuua Hispaania tulumaksusüsteemi erinevused, analüüsida ja võrrelda tulemusi Eestiga ning selgitada välja, milline on tulumaksumäära võimalik mõju majanduse üldnäitajatele. Täpsemalt uuritakse võimalikku seost tulumaksumäära ja maksulaekumiste osas ning tulumaksumäära võimalikku mõju keskmisele töötasule, tööpuudusele ja sisemajanduse koguproduktile (SKP).

Bakalaureusetöö raames on kokku pandud erinevaid andmetabeleid võrdlevate andmetega aastast 2000–2015. Koostatud on Hispaania tulumaksusüsteemi iseloomustav tabel erinevate regioonide maksumäärade kohta. Eestis on tulumaksusüsteem regiooniti ühesugune, mistõttu on välja toodud tabel maksumäärade ja tulumaksuvaba miinimumiga. Füüsilise isiku tulumaksusüsteemi mõju analüüsimiseks on koostatud tabelid andmetega SKP, tööpuuduse ja keskmise palga kohta aastatel 2000–2015. Lisaks on OECD statistika järgi uuritud seoseid tulumaksu laekumise ja tulumaksumäära vahel aastatel 2000–2014. Läbi on viidud erinevaid statistilisi analüüse ning leitud trende.

Uuringu käigus selgus, et mõlema riigi maksusüsteemidel on oluline mõju uuringus käsitletud majandusnäitajatele. Pole võimalik välja tuua, et üks maksusüsteem oleks parem kui teine, kuid on võimalik, et muudatused tulumaksusüsteemis aitaksid vähendada Hispaania tööpuudust ja parandada elujärge Eestis.

Võtmesõnad: maksusüsteem, tulumaks, SKP, tööpuudus, keskmine palk, Hispaania, tulumaksusüsteem, Eesti maksusüsteem.

SISSEJUHATUS

Esimene tulumaks maailmas kehtestati Suurbritannias 1799. aastal ajutise maksuna Napoleoni-vastase sõja finantseerimiseks. 19. sajandi lõpuks oli tulumaks laialt levinud alaline maks. Algusaegade maksud olid paari protsendi suurused. Tulu deklareerimine leidis maksu kehtestamise algusaastatel tugevat vastuseisu, kuna seda peeti erasfääri autonoomia vastuvõetamatuks rikkumiseks.

Tulumaks on maks, millega enamik inimesi kokku puutub. Maksud on riigi peamiseks tuluallikaks tänapäeval. Probleemiks on erinevate tulumaksusüsteemide mõju hindamine riigi majandusnäitajatele. Kui efektiivne on üks või teine süsteem, et ühiskonnale oleks see vastuvõetav ja aitaks kaasa majanduse kasvule.

Antud töös otsustati keskenduda Hispaania ja Eesti tulu maksustamise süsteemide olemusele ja nende võrdlemisele. Tegemist on äärmiselt erinevate füüsilise isiku tulu maksustamise süsteemidega ja tänu sellele on seoste ning tulumaksusüsteemi mõju väljatoomine erinevatele riigi heaolu näitajatele erilise tähelepanu all. Hispaania füüsilise isiku tulumaksumäär koosneb riigi poolt määratud maksumäärast ja veel omakorda regionaalsete valitsusüksuste poolt kehtestatud maksumäärast. Ühtlasi on Hispaanias progressiivne tulumaksusüsteem, mis tähendab, et sissetulekute suurenemise juures kasvab ka maksumäär. Sellisel tulu maksustamisel on kindlasti oluline mõju Hispaanias töötavatele inimestele kui ka sealsele majandusel nii täna kui ka tulevikus. Eesti tulumaks on aga üks maailma lihtsamaid, mis tähendab, et maksumäär on täielikult kehtestatud valitsuse poolt ning maksu määramisel otsest sõnaõigust omavalitsustel pole. Maksutulu suuruse, mis laekub omavalitsustele, otsustab valitsus vastavalt omavalitsuse suurusele. Eesti tulumaks on proportsionaalne, mis tähendab, et olenemata indiviidi sissetulekust, on tema maksumäär alati ühesugune.

Töö eesmärk on välja tuua Hispaania tulumaksusüsteemi erinevused, analüüsida ja võrrelda tulemusi Eestiga ning selgitada välja, milline on tulumaksumäära võimalik mõju majanduse üldnäitajatele. Täpsemalt uuritakse võimalikku seost tulumaksumäära ja maksulaekumiste osas ning tulumaksumäära võimalikku mõju keskmisele töötasule, tööpuudusele ja SKPle. Eesmärk on leida mõlema süsteemi häid ja halbu külgi ning pakkuda võimalikud alternatiivid, kuidas olukorda veelgi parandada.

Teoreetilises osas on käsitletud üleüldiselt füüsilise isiku tulumaksu olemust ning seda, millise majanduse edendamise abivahendina riigid tulumakssüsteemi nägema peaksid. Välja on toodud varasemate aastate uuringud füüsilise isiku tulumaksu mõjude analüüsimise teemal. Kajastust leiavad ka sellised probleemid, nagu ebavõrdsus ja saamata jäänud maksutulu. Miks see tekib ja kuidas võib olla see mõjutatud tulumaksusüsteemist? Põhjalikum ülevaade on Eesti ja Hispaania maksusüsteemidest eraldi.

Andmete kogumine uurimuse läbiviimiseks toimus dokumendivaatluse abil. Koostatud on mitmed põhjalikud tabelid tööpuuduse, keskmise sissetuleku ja sisemajanduse koguprodukti (SKP) võrdlemiseks aastatel 2000–2015. Autor on kokku pannud tabelid andmetega, mida on kasutatud seoste uurimisel ning järelduste tegemisel. Uuritud on ka füüsilise isiku tulumaksu laekumiste mahte aastatel 2000–2014 ja nende seost maksumääraga. Lisaks on toodud välja aastate 2000–2015 tulumaksumäärade trend ja võimalikud põhjused vastava trendi tekkimisel.

Analüüs on läbi viidud võrdlusena, kus on kõrvutatud Eesti ja Hispaania näitajaid ning analüüsitud, millist mõju neile näitajatele võivad avaldada kahe riigi erinevad füüsilise isiku tulu maksustamise süsteemid. Millised seosed on maksumäär ja SKP, tööpuuduse ning keskmise palga vahel. Analüüsitud on ka kultuuriliste erinevuste võimalikku mõju majandustulemuste erinemisel kahe riigi võrdlusel ning millist mõju võivad avaldada erineva suurusega riigi toetused.

Tehtud on ka mõningaid ettepanekuid, kuidas võiks füüsilise isiku tulumaksusüsteemi muudatused aidata parandada riigi majanduslikku olukorda eelarve defitsiidi vähendamiseks ning kindlustada inimeste heaolu ja usaldust riigiorganite suhtes.

1. FÜÜSILISE ISIKU TULUMAKS JA SELLE MÕJU MAJANDUSELE

Tulumaks võeti kasutusele 19. sajandi algul vajadusest katta riikide erakordselt suured sõjakulud. (Tammert 2005) Tänapäeval on tulumaks üks riigi peamisi tuluallikaid. Erinevatel tulumaksumääradel ja süsteemidel on erinev mõju majanduse üldnäitajatele ja inimeste heaolule. Tulumaksuga maksustatakse maksumaksja tulu, millest on tehtud seadusega lubatud mahaarvamised. (TuMS §1)

1.1 Füüsilise isiku tulumaks

Riik kogub põhilise osa oma tegevuseks vajalikest vahenditest maksude näol, mistõttu on maksude kehtestamisel teatud ülesanded ning eesmärgid. Erialakirjanduses on käsitletud maksude koormamisfunktsiooni ja kujundamisfunktsiooni kui kaht maksu mõju ja eesmärki kajastavat suunda. Koormamisfunktsiooniga normide peamine eesmärk on fiskaalne, nende peamine roll on tagada riigile tulude laekumine, kujundamisfunktsiooniga normide eesmärk on seevastu mõjutada käitumist sotsiaal- või majanduspoliitilisest aspektist (Lehis 1998). Seega võib väita, et tulumaksu üldine eesmärk on selgelt fiskaalne – maksude kogumine (Buldas 2011). Siiski on üksikisiku tulumaksul lisaks eelarvetulude kogumisele ka oluline roll üksikisikute sissetulekute ümberjaotamisel, mille tulemusena tagatakse ühiskonnaliikmete vahel võimalikult õiglane ning efektiivne tulude jaotus. Nii toob ka Jeffrey H. Kahn (2002) välja, et tulenevalt rikkuse ümberjaotamise teooriast peab maksusüsteem jagama rikkust ümber erinevate elanikkonnakihtide vahel.

Üldiselt aktsepteeritav ideaal näeb ette, et maksustatav isiklik sissetulek on võrdne personaalse tarbimise ja akumulatsiooni summaga. Harvardi ülikooli professor Andrews leiab, et suurim ebavõrdsus ja tänase maksusüsteemi keerukus on just nimelt seotud akumulatsiooni komponendiga. Sellest lähtuvalt rõhutab ta, et kaaluda tuleks alternatiivset ideaali, mille kohaselt füüsilise isiku maksustatav tulu põhineb lihtsalt rahavool, et kajastada ainult lihtsat isiklikku tarbimist. Akumulatsioon kui äri ja investeeringute varaga seotu tuleks lihtsalt elimineerida. Selline lähenemine lihtsustaks oluliselt maksusüsteemi ning tagaks õiglasema ja efektiivsema maksukoormuse jaotumise. (Andrews 1974)

Füüsilise isiku tulumaks on enamasti progresseeruv. Eristatakse liht- ja astmelist progressiooni. Lihtprogressiooni puhul maksustatakse kõrgeima määraga kogu maksubaasi, kui selle maht tõuseb üle määratud piiri. Astmelise progressiooni puhul rakendatakse kõrgemat maksumäära vastavalt tulu mahu suurenemisele, kusjuures määratakse vahemikud ja igale vahemikule määratakse oma maksumäär. (Tammert 2005)

12 OECD riigist on keskmine maksumäär madalaim Prantsusmaal ning kõrgeim Põhjamaades. Füüsilise isiku tulumaks on kõige enam progressiivne Prantsusmaal, Iirimaal ja Hispaanias ning kõige vähem progressiivne Taanis ja Rootsis. Riikidel, kelle sissetulekust relatiivselt väikse osa moodustab füüsilise isiku tulumaks, on enamasti suurem sotsiaalkindlustusmaks või suurem hulk kaudseid maksusid. Füüsilise isiku tulumaksu asjakohaseks poliitiliseks eesmärgiks peaks olema selle tulu ümberjaotamine.

Riigid, kus on suurem ebavõrdsus sissetulekute osas enne nende maksustamist, on need, kellel on ka suur ebavõrdsus peale maksustamist, eriti Iirimaal, Hispaanias, Inglismaal ja Ameerika Ühendriikides. Samamoodi riikides, kus enne maksustamist on väike sissetulekute ebavõrdsus, on see väike ka peale maksustamist, eriti Saksamaal, Rootsis ja Soomes. (Wagstaff & Doorslaer 1999)

Kas arenguriigid peaksid toetuma füüsilise isiku tulumaksule, et vähendada sissetulekute ebavõrdsust? Pigem mitte, sest esiteks füüsilise isiku tulumaks on teinud väga vähe, kui üldse midagi, et vähendada ebavõrdsust paljudes arengumaades. See ebaõnnestumine ei ole eriline üllatus, kuna on näha, et paljudes nendes riikides ei ole füüsilise isiku tulumaks terviklik ega ka mitte eriti progresseeruv. Teiseks, progressiivse maksusüsteemi teesklemine ei ole odav, kaugelki mitte tasuta. Sellega kaasnevad reaalsed administratiiv-, täitmis-, majandusliku efektiivsuse ja poliitilised kulud. Ning kolmandaks on alternatiivseid võimalusi ka. Kui riigid tahavad kasutada fiskaalpoliitikat, et vähendada vaesust ja ebavõrdsust, siis on alternatiivseid lähenemisi, mis väärivad kaalumist. (Bird & Zolt 2005)

1.2 Maksude mõju riigi majandusele

Paljud hiljutised uuringud on keskendunud eesmärgile välja selgitada, kas erinevate riikide inimeste erinevatel väärtustel, sotsiaalsetel normidel ja suhtumisel on reaalselt mõõdetav mõju majanduslikule käitumisele. Üks ala, kus see teema on eriti aktuaalne, ongi vastutulelikkus maksudele. Indiviidi sisemist valmisolekut maksta makse nimetatakse „maksumoraaliks“ (ing.k. *tax moral*). Uuringud on näidanud, et maksumoraal on oluliselt kõrgem USAs kui Hispaanias. (Alm & Torgler 2006)

Maksumoraali sotsiaalset fenomeni on väga raske seletada. Maksukohustuse täitmist puudutavad küsimused on sama vanad kui maksud ise ja püsivad uuringute orbiidil veel nii kaua, kuni eksisteerivad maksud. Miks on oluline analüüsida maksumoraali? Miks inimesed maksavad makse? (Torgler 2003) Need küsimused on olnud kõrgendatud tähelepanu all maksudest kõrvalehoidumise kirjanduses viimastel aastatel. Üleüldiselt võib öelda, et mitte kellelegi ei meeldi maksta makse. (Torgler 2003) Et mõista maksusüsteemi mõju, on vaja teada, kes täidavad maksukohustusi ja kes mitte. Üks võimalus sundida inimesi makse maksma on tõkestamispoliitikaga. Maksudest kõrvalehoidumine on suur ja kasvav probleem kõigis riikides. Kahjuks aga teame väga vähe maksumoraali puudutavast käitumisest. Majandusteadlased näevad probleemi kui ratsionaalselt langetatud otsust ebakindlas keskkonnas. See tähendab, et maksudega petmine on õnnemäng, mis tasub ära või võimaliku vahele jäämisega lõpeb sanktsioonidega. (Torgler 2003)

Maksumoraali mõistmisel puutume kokku kolme võtmeteguriga: moraalitunne ja reeglid, võrdsus ja maksumaksja ning riigi vaheline suhe. Maksumoraaliga on tihedalt seotud neli tunnet: süütunne, häbi, kohusetunne ja kartus. Valesti esitatud deklaratsioonid võivad tekitada inimestes ängistust, süütunnet ja vahele jäädes häbi. See aga kahjustab oluliselt maksumaksja enesehinnangut. Teisest küljest aga, kui keegi usub, et maksusüsteem on ebaaus, näiteks liiga suure maksukoormuse tõttu, siis maksumoraal on madalam ja maksudega petmist nähakse kui enesekaitset. Sotsiaalsete normide analüüsimine on üks keerulisemaid ülesandeid ka tulevikus. Ühine veendumus, kuidas inimesed käituvad on samuti ühiskonna sotsiaalne norm.

On arvatud, et tulumaks peaks olema kõigi sissetulekute juures mõõdukas, kuid kõige madalama ja kõige kõrgema sissetuleku puhul null. Sellisel juhul ei mõjutaks maksud poliitikat praktiliselt üldse. (Diamond 1998)

Üldiselt on aktsepteeritud, et peaaegu ükskõik millisel maksuvormil on mõju efektiivsele ressurside jaotusele, sest maksud mõjutavad relatiivseid hindu, millega puutuvad kokku nii tarbijad kui ka tootjad. Riik üritab läbi avalike tulude saavutada oma eesmärgi tulude võrdse jaotumise näol. Vaatamata faktile, et riik üritab maksudest saada nii palju tulu kui võimalik, ei tohiks maksusüsteem aeglustada tootmisvõimsuse arengut, sest see vähendab ka majanduslikku efektiivsust. (Bajrami 2014)

Sellised mittetulundusettevõtted, mis on seotud suure hulga avalike hüvedega, nagu haridus, tervisehoid ja nii edasi, toetuvad tulumaksule ning sõltuvad sellest. Tulumaks mõjutab taolisi riigi poolt finantseeritud hüviseid kahel olulisel viisil. Esiteks, vähendades netosissetulekut, vähendavad maksud igasuguste avalike hüvede mahtu. Kuna efektiivsed keskmised maksumäärad on enamasti kõrgemad suuremate sissetulekute puhul, mõjutab netosissetulekute vähendamine kõige enam selliste hüvede kättesaadavust kõigile, nagu haridus, tervis, ja kunstid. Teiseks, kuna annetused on maksustavatest tuludest ja kuludest mahaarvatavad, siis muudab maks „annetatavad tulud“ odavamaks kui kõik teised.

Iga maksumuudatusega kerkivad üles arutelud, milline mõju on muudatusel riigieelarve tuludele ning samuti ka maksumaksja tuludele. Kas muudatus mõjutab maksumaksjate otsustusvõimet? Kas maksumäär on neutraalne? Kõrgem sissetulek saab olema maksustatud kõrgema marginaalse määraga. Järelikult ei püüa inividid saavutada kõrgemat sissetulekut, et vältida makse, mis mõjutab riigieelarvet mitmel moel. Esiteks, tulud eelarves saavad olema madalad, sest makstakse vähem makse sissetulekute pealt. Teiseks, vähene soov saavutada kõrget sissetulekut võib mõjutada tööjõu produktiivsust ja ettevõtete jätkusuutlikkust ja kasumeid. (Bajrami 2014)

Rääkides maksudest ja maksude mõjust, ei saa üle ega ümber teemast, mis puudutab maksudest möödahiilimist. Paljud inimesed otsustavad vastavalt oma riskitundlikkusele osa oma sissetulekust nii-öelda peita, et suurendada oma sissetuleku kasulikkust. (Pommerehne & Weck-Hannemann 1996) Ennustuste kohaselt jääb maksudest kõrvalehiilimise pärast ligikaudu 30% tulust riigil saamata. (Feldstein 1999) Olgugi et vihjed sotsiaalsest võrdsusest ja efektiivsest majandusest ulatuvad kaugemale, on siiski varimajanduse tabamine raske ja püsib varjus nii teoreetiliselt kui ka empiirilisel. (Benjamini & Maital)

Varimajandusel on oma roll ka riigieelarve defitsiidi tekkimisel. Pidev eelarvedefitsiit on oluliselt tekitanud huvi majandusteadlastes uurida teoreetilist ja praktilist fiskaalpoliitikat. Antud riigi kulutuste juures, kus defitsiit on tekkinud maksude vähendamisest, viib see tulevaste maksude suurenemisele, mis on väärtuselt sama, mis esialgne maksude vähendamise kogukulu. Sellekohaselt, et saada riigi kulud, mitte tulud maksude pealt, kontrolli alla ja vähendada makse, peab vähendatav osa olema vastavuses tulevaste maksude tänase väärtusega (Barro 1988)

Milline maksupoliitika peaks olema, et tagada kiire paranemine majanduskriisidest, kuid et samal ajal toimuks pikas perspektiivis jätkuv kasv majanduses? See on tõeline katsumus, sest lühiajaline kasv nõuab nõudluse suurenemist, kuid pikaajaline kasv nõuab pakkumise suurenemist. See erinevus on väga oluline, sest lühiajaliste maksumuudatuste mõju on raske tagasi võtta, mis tähendab, et lühiajalistest kriisidest väljumiseks tehtud muudatustel on väga suur mõju ka pikaajaliselt. Antud probleemi n-ö lahendamiseks tuleb analüüsida pigem maksustruktuure kui tasemeid, sest erinevused maksuastmetes viitavad pigem sotsiaalsetele valikutele, mis on seotud mõistlike avalike kuludega. Maksustruktuurile keskendumine aitab aga kaaluda neutraliseeritud tuludega maksupoliitika muudatusi, vältides raskusi, mis kaasnevad kogutulude muudatuste hindamisega, mis omakorda võib mõju avaldada avaliku sektori kuludele. (Arnold 2011)

Ebavõrdsus on viimastel aastatel kasvanud nii arenenud riikides kui ka arengumaades. Maksueksperdid, nagu ka teised, on fokuseeritud probleemile, kuidas maksud võiksid seda ebavõrdsust sissetulekute ja jõukuse vahel vähendada. Arenenud riikides on füüsilise isiku tulumaksu juba pikka aega vaadatud kui peamist ebavõrdsust vähendavat vahendit. R. Bird ja M. Zolt on analüüsinud, kas see on mõistlik, et arengumaad toetuvad ebavõrdsuse vähendamiseks füüsilise isiku tulumaksule. Nemad leiavad, et see ei ole kõige mõistlikum ning seda kolmel kindlal põhjusel. Esiteks, tulumaks on teinud väga vähe, kui üldse midagi, et vähendada ebavõrdsust arenenud riikides. Teiseks, ei ole odav teeselda, et olemas on progressiivne maksusüsteem. Kolmandaks, eksisteerivad ka alternatiivkulud maksusüsteemi ümberjaotavale efektile toetumisel.

Keerukus on justkui liidetud maksusüsteemile juurde, samuti ka selle võimalik mõju süsteemi võimele genereerida tulu. Üheks olulise tähtsusega küsimuseks võib pidada maksusüsteemi keerukuse mõju maksumaksjate käitumisele.

Progressiivne tulumaksusüsteem mängib olulist rolli, saavutamaks suuremat sissetulekute võrdsust enne ja pärast maksustamist. Progressiivsust võib defineerida mitmel viisil. Paturot, Mellbye ja Brys on oma uuringus selle defineerinud järgnevalt: maks on progressiivne, kui keskmine maksumäär kasvab samal ajal sissetulekuga, või on võrdväärne, kui marginaalne maksumäär on kõrgem keskmisest maksumäärast teatud sissetuleku taseme korral. Tulumaks on proportsionaalne või regressiivne, kui keskmine maksumäär on konstantne või väheneb sissetuleku vähenedes. Sissetulekult makstava maksumäära progressiivsus sõltub füüsilise isiku tulumaksusüsteemi disainist ja koostoimest sotsiaalmaksusüsteemiga. Lisaks sõltub progressiivsus spetsiifilistest füüsilise isiku tulumaksusüsteemi sätetest, mis vähendavad maksumaksja maksukohustusi. (Paturot 2013)

1.3 Füüsilise isiku tulumaks Eestis

Aastatel 1993–1999 oli Eesti suurimaks tuluallikaks käibemaks. Tema osakaal riigieelarve tuludes oli 1994. a 48,4% ja 1999. a 38,8%. Järgnesid füüsilise isiku tulumaks (samadel aastatel vastavalt 26,6% ja 16,8%) ning aktsiisid (vastavalt 9,4% ja 17,4%). Kuni aastani 2000 ei loetud sotsiaalmaksu, mis oma laekumiste suuruselt ei jäänud alla käibemaksule, riigieelarve osaks, tema laekumine ja sihtotstarbeline kasutamine näidati eelarve lisana (Riigieelarve....2000). (Raju 2004)

Viimase kümnendi jooksul on Eesti maksusüsteemi kujundanud kaks mõjukat välisfaktorit. Üks neist on seotud Euroopa Liiduga liitumisega ning teine on seotud tõsise ülemaailmse majanduslangusega aastatel 2008–2010, mis sundis riiki kaaluma maksusüsteemi muutusi. Eesti kui kommunismijärgne riik pidi oma maksusüsteemi üles ehitama nullist, ilma igasuguste institutsioonide, kogemuste ja maksuregulatsioonideta. Seega, üheks loomulikuks nõudeks maksusüsteemi kohta oli selle lihtsus. Eesti tutvustas aastal 1994 ühesummalist füüsilise isiku tulumaksumäära, mis antud ajaperioodil oli Euroopas unikaalne. (Trasberg) Antud maksusüsteem on üks liberaalsemaid ja lihtsamaid maksusüsteeme terves maailmas. Kui kõigis EL 15 “vanas” liikmesriigis ja ülejäänud 9 “uues” liikmesriigis kehtib progressiivne isiku tulumaks, siis Eesti kehtestas vaid ühe maksumäära – 26%. Sellise proportsionaalse maksusüsteemi ja suhteliselt madala maksumäära valikul oli mitu põhjust: majandusalaste teadmiste tase, nõrk maksuamet, milline ei oleks hakkama saanud vähegi keerulisema maksusüsteemi korral maksu kogumisega, soov kaasa aidata kiiremale kapitali

esialgsele akumulatsioonile elanikkonna väga madala sissetulekute taseme tingimustes jmt. Balti riikidest on kõige ratsionaalsem füüsilise isiku tulumaksumäär Leedus – 15%, Lätis aga suurim, nimelt 23%, ja Eestis 20%. Füüsilise isiku tulumaksumäär on kehtestatud sellistele indiviidide sissetulekutele nagu palk, pension, intressid ja dividendid. Peamiseks erinevuseks, võrreldes teiste riikidega, on füüsilise- ja juriidilise isiku tulumaksu eristamine Eesti tulumaksusüsteemis (Huberg). Füüsilise isiku tulumaks on Eesti Vabariigi valitsuse oluline tuluallikas. Eesti kõigi aegade kõrgeim füüsilise isiku maksumäär oli 26%, mis kehtis taasiseseisvumisest kuni aastani 2004, mil Eesti liitus ka Euroopa liiduga. Peale 2004. aastat langes tulumaksumäär igal aastal ühe protsendipunkti võrra kuni aastani 2008 ja jäi pidama 21% peale. Tulumaksumäär langes veelgi 2015. aastal ning on tänase päevani säilinud 20% juures. (Tradingeconomics) 2016. aasta eest laekus riigile tööjõumakse 3 871 188 293,81€ eest.

Eestis on kujunenud valdavaks arusaam, et omavalitsuste fiskaalne autonoomia peaks laienema ning eelarveline sõltuvus keskvalitsusest vähenema (Eesti kohalike omavalitsuste rahastamise probleemid Euroopa Liiduga ühinemisel). Eeskätt peetakse silmas omavalitsuste kulude katmist omatulude arvelt ning seeläbi keskvalitsuse tulusiirete ning esmajärjekorras toetusfondi vahendite sõltuvusest vähendamist. (Trasberg)

Eesti omavalitsuste laialdasem fiskaalautonoomia tähendaks eelkõige suuremat autonoomiat maksumäärade kujundamisel. Veelgi täpsemalt, peetakse silmas jätta senisest suurem osa keskvalitsuse ja omavalitsuste vahel jaotatavast üksikisiku tulumaksu kohalikele eelarvetele. Suurenevad maksulaekumised võimaldaksid tasakaalustada omavalitsustele pandud ülesandeid nende käsutada olevate fiskaalsete võimalustega ning pakkuda seeläbi ka rohkem kohalike avalikke hüviseid. Suurenev fiskaalautonoomia on positiivne ka kohaliku demokraatia ning omavalitsuse tegevuse läbipaistvuse ja aruandluse (i.k. *accountability*) seisukohalt. (Trasberg) Antud lähenemine on juba jõustunud Hispaanias, mis on antud uuringu teiseks ja võrdlevaks objektiks.

Üksikisiku tulumaks tervikuna on Eesti omavalitsuste suurim tuluallikas. Nimetatud maksu puhul on tegemist keskvalitsuse poolt kehtestatud maksumääraga ning omavalitsuste eelarvetele kantakse 56% vastava omavalitsuse territooriumil registreeritud elanike tulumaksulaekumistest. Kuna omavalitsustel ei ole õigust kehtestada maksumäärasid ning omavalitsuste eelarvesse kantava tulumaksu osa suurust, siis on siin tegemist maksuautonoomia piiratud toimimisega. Siin on selge erinevus, võrreldes Põhjamaadega, kus

üksikisiku tulumaks on peamiselt kohalik maks. Tulumaksulaekumised on Eestis suurenenud perioodi vältel samas tempos kogu maksulaekumiste kasvuga, kuid nende osakaal omavalitsuste kogutuludes on vähenenud 48%-lt ühe kolmandikuni (Trasberg 2002).

Eesti omavalitsuste fiskaalse autonoomia tõstmine saab toimuda ainult sellistes tingimustes, kus valitseb tasakaal nende funktsioonide ja tulubaasi vahel. Kui fiskaalautonoomia ei suuda tagada suurele hulgale omavalitsustele piisavaid vahendeid nende funktsioonide täitmiseks, siis on efektiivsem tagada nende pakkumine keskvalitsuse eelarvest. (Trasberg 2002)

Eestis laekuvad dividendidelt, erisoodustustelt ja juriidilise isiku poolt tehtud kingitustelt ning mitteresidentide makstud tulumaksud riigile (TMS § 5,lg 3). Maksumaksja elukohajärgsele kohalikule omavalitsusüksusele laekub 11,6% residendist füüsilise isiku maksustatavast tulust (arvestamata lubatud mahaarvamisi). Residendist füüsilise isiku elukohaks kalendriaastal loetakse sama kalendriaasta 1. jaanuari seisuga Maksu- ja Tolliameti peetavasse maksukohustuslaste registrisse kantud elukoht. Kui Maksu- ja Tolliametil puuduvad andmed tema elukoha kohta, jaotatakse tema makstud tulumaks proportsionaalselt kohalike omavalitsusüksuste arvestuslikele osakaaludele.

Kohaliku omavalitsuse kantava maksusumma arvutamisel ei arvata maksustatava tulu hulka pensione ja kasu vara võõrandamisest. Seega laekub füüsilise isiku tulumaksust suur osa kohalikule omavalitsusele. 91% Eesti omavalitsuste maksutuludest moodustab üksikisiku tulumaks ning 8% maamaks. Kohalike maksude osakaal on 1%. Nii tugevat kohaliku omavalitsuse sõltuvust ühest maksuliigist ei ole väga paljudes teistes Euroopa riikides. Üldiselt on maksude omavaheline suhe Eestis olnud stabiilne, va 2011. aastal, kui Tallinna linnas rakendatud kohalikud maksud (müügitaks, paadimaks) tõstsid kohalike maksude osakaalu 4%-le. Kohalikest maksudest annabki ca 80% Tallinnas kehtestatud parkimistasu, reklaamimaks ning teede ja tänavate sulgemise tasu. Kui Eesti kontekstis mitte arvestada Tallinna linna, moodustab üksikisiku tulumaks koguni 93% kohalike omavalitsuste eelarvete maksutuludest. Kui võrrelda Eesti omavalitsuste eelarvesse laekuvaid maksusid teiste riikidega, siis üksikisiku tulumaksu ja kinnisvara/maamaksu kaudu omavalitsuste finantseerimine on küllaltki tavaline. On suhteliselt tavapärane, et üksikisiku tulumaks on n-ö jagatud maks, kus mingi osa laekub riigi eelarvesse ja osa omavalitsustele. (OÜ Cumulus Consulting 2014)

Tabel 1. Eesti tulumaksuäärade ja tulumaksuvaba miinimum kuus aastatel 1996–2016

Periood	Tulumaksuvaba miinimum kuus	Tulumaksuäär
1996–1999	500 kr = 32€	26%
2000	800kr = 51€	26%
2001	1000kr = 64€	26%
2004	1400kr = 89,5€	26%
2005	1700kr = 109€	24%
2006	2000kr = 128€	23%
2007	2000kr = 128€	22%
2008–2011	2250kr = 144€	21%
2011–2014	144 €	21%
2015	156 €	20%
2016	170 €	20%

Allikas: Autori koostatud

Tabel 1 sisaldab andmeid Eesti tulumaksuäärade kohta, alates taasiseseisvumise perioodis kuni tänaseni. Samuti on tabelis välja toodud tulumaksuvaba miinimumi suurus, mis on iga aastaga suurenenud ja Riigikogu plaani kohaselt suureneb veel iga aasta kuni aastani 2019 kindlasti. Aastatel 1996–1999 oli tulumaksuvaba miinimum, võrreldes tänasega, naeruväärselt väike – kõigest 500 eesti krooni ehk 32 eurot – ja tulumaksuäär oli suurim ehk 26%. 2000ndate saabumisega otsustati tõsta ka tulumaksuvaba miinimumi määra 500 krooni pealt 800 krooni peale ehk 51 euroni, küll aga säilis tulumaksuäär oma endises hiilguses 26% peal. Samuti suurendati tulumaksuvaba miinimumi aastatel 2001 ja 2004, kuid tulumaksuäära ei muudetud. 2005. aastal otsustas aga Riigikogu tõsta veelgi miinimumi suurust ja samal ajal langetada ka tulumaksuäära ehk uueks tulumaksuvabaks miinimumiks sai 1700 krooni ehk 109 eurot ja tulumaksuääraks 24%. Järgneval kolmel aastal kuni aastani 2008 langetati tulumaksuäära igal aastal veel ühe protsendipunkti võrra ning aastatel 2006 ja 2007 oli tulumaksuvaba miinimum 128 eurot. Aastatel 2008–2014 püsis tulumaksuvaba miinimum ja tulumaksuäär kõigutamatult paigal ja oli 144€ ning 21%. Alles aastal 2014 võttis Riigikogu vastu otsuse järgmisel kolmel aastal tõsta tulumaksuvaba miinimumi suurust

igal aastal ja langetada ka tulumaksumäär 20% peale. Aastal 2015 oli tulumaksuvaba miinimum 156 eurot ning käesoleval aastal, 2016 on see 170 eurot. Tulumaksuvaba miinimum tõuseb järgneval kolmel aastal veelgi ehk planeeritult on see 2017. a 180 eurot, 2018. a 190 eurot ja aastal 2019 juba 205 eurot. (1Office 2015)

1.4 Füüsilise isiku tulumaks Hispaanias

Hispaania füüsilise isiku tulumaksumäär on seatud keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste koostööna. Maksubaas on seatud keskvalitsuse poolt ning sellele on regionaalsed üksused lisanud omalt poolt maksumäära. Regionaalse üksuse poolt seatud määrast tulenev tulu laekub otse antud üksuse tuludesse. Antud maksusüsteemi kasusaajateks on keskvalitsus, regionaalsed üksused ja kohalikud üksused. Hispaania riigis teenitud mitte-residentide tulu ei maksustata. Mitteresidentideks loetakse kõik inimesed, kes on elanud Hispaanias vähem kui 183 päeva ehk 6 kuud. Mitteresidentidele on teine süsteem tulu maksustamiseks, samuti maksustatakse abielupaaride sissetulekud eraldi. Küll aga tulumaksudeklaratsiooni saavad abikaasad/elukaaslased koos esitada nagu ka Eestis.

Hispaanias makstakse tulumaksu sissetulekutelt, pensionilt ning kõikvõimalikelt sissetulekutelt, mis teenivad mingil määral tulu, samuti ka intresside ja dividendide pealt. Maksustatav sissetulek puudutab ülemaailmselt saadavat tulu, mitte ainult kodumaiselt teenitud tulu.

Hispaanias on maksustatud ka töötajate erinevaid hüviseid, nagu ettevõtte auto, madala intressimääraga laen, söögi, spordi ja muu taolise tšekid, tervisekindlustus ning mõned veel. Osa hüviseid maksustatakse täies mahus vastavalt sellele, kui kallid olid need tööandajale või vastavalt nende turuväärtusele, teisi hüviseid maksustatakse ainult osaliselt.

Hispaania mandriosa on jagatud kuueks regiooniks. Igal regioonil on erinevad sissetulekute alammäärad erinevate maksumäärade jaoks ehk tegemist on progressiivse maksusüsteemiga. Riik määrab omalt poolt maksumäära vahemikus 9,5%– 22,5% ja umbes täpselt sama palju paneb regionaalne üksus juurde, seega väikseim maksumäär algab ligikaudu 19,5%-st ja suurim on ligikaudu 50%. Erinevaid hüviseid peale sissetuleku maksustatakse ühiselt 20%-ga va hüvised, mida maksustatakse vaid osaliselt.

Ettevõtte tulumaksu määrab ainuisiklikult Hispaania keskvalitsus ja kogu ettevõtte tulumaksust teenitu laekub keskvalitsusele. Nominaalne tulumaksumäär ettevõtetele on 28%. (Euroopa komisjon 2015)

2. HISPAANIA JA EESTI MAKSUSÜSTEEMIDE ERISUSED JA VÕIMALIK MÕJU

2.1 Uuringu metoodika

Uuringu andmestik ja materjalid on kokku pandud, kasutades veebis avalikult kättesaadavaid materjale. Antud töös on kasutatud Eesti Statistikaameti andmebaasi, OECD andmebaasi, Hispaania Advoco andmebaasi ja Tradingeconomics andmebaas. Kõigi andmete kogumisel on lähtutud andmebaaside usaldusväärsusest ja kõigile andmetele on viidatud.

Töö koostamisel on kokku pandud mitmed mahukad tabelid. Alustades tabelitega, mis kujutavad Hispaania füüsilise isiku tulumaksu määrasid aastal 2016 ja kuidas tulumaksumäär Hispaanias kokku moodustub. Kuna töö eesmärk on analüüsida füüsilise isiku tulumaksu mõju, siis majanduslikeks näitajateks, millele antud mõju analüüsida, on valitud töötusmäär, keskmine palk ja SKP. Antud näitajate kohta on koostatud 2000–2015 aasta andmetega tabel. Tabelis on kasutatud keskmisi näitajaid ning tabel on aluseks korrelatsioon- ja regressioonanalüüsi läbiviimiseks. Korrelatsioon- ja regressioonanalüüs on viidud läbi riikide kohta individuaalselt. Analüüs on sooritatud programmis Excel, kasutades Data Analysis funktsioone.

Koostatud on ka tabel Eesti ja Hispaania maksutulu laekumiste kohta aastatel 2000–2014. Leitud on maksutulu laekumine kokku ja sellest füüsilise isiku tulumaksu laekumise osa ning nende suhe. Läbi on viidud korrelatsioonanalüüs, et mõista kui suur roll on maksumääral maksutulu laekumiste osas.

Tulumaksumäära trendide leidmiseks on maksumääradest Eestis ja Hispaanias koostatud tulpdiaagramm ja programmi Excel abiga määratud trendijooned.

2.2 Hispaania regioonide maksumäärade võrdlev analüüs

Tabelis 2 on näha, millise sissetuleku juures ja kui palju tulumaksu tuleb maksta riigikassasse. Tegemist on maksubaasiga, mis on keskvalitsuse poolt kindlaks määratud ning seda ükski regiooni valitsusüksus mõjutada ei saa.

Tabel 2. Hispaania keskvalitsuse määratud tulumaksumäär

Sissetulek EUR	Riik
0–12 450	9,50%
12 450–20 200	12,00%
20 200–35 200	15,00%
35 200–60 000	18,50%
>60 000	22,50%

Allikas: Autori koostatud

Sissetuleku puhul, mis ei ületa 12 450€, laekub riigikassasse 9,5%. Sealt edasi kuni sissetulekuni 20 200€ aastas, võtab riik maksu 12%. Sissetulekult, mis jääb vahemikku 20 200–35 200€, laekub riigikassasse maksu 15%. Kui aastane sissetulek ületab 35 200€, kuid jääb veel alla 60 000€, on maksumääraks riigi poolt määratud 18,5%. Sissetulekutelt, mis aastas ületavad 60 000€, tuleb riigile maksta 22,5%

Tabelisse 2 on kokku pandud Mandri-Hispaania piirkondade summaarne tulumaksu protsent vastavalt sissetulekute kasvamisele. Tabelis 2 on juba lisaks riigi määratud osale ka lisatud autonoomse valitsusüksuse kassasse laekuva maksumäära suurus. Hispaania riik on omalt poolt ära määranud tulumaksumäära, mis otseselt laekub riigikassasse ning pärast seda on piirkonnad saanud omalt poolt lisada antud regioonide valitsusüksuste kassasse laekuva osa suuruse.

Tabel 3. Hispaania regioonide maksumäärade võrdlev tabel

Isiku aastane sissetulek, eurodes	Riigikeskus	Andaluusia	Kataloonia	Madrid	Murcia	Valencia
0–12 450	19,50%	21,50%	21,50%	19,00%	19,50%	21,40%
12 450–17 707,20	24,50%	24,00%	24,00%	23,20%	24,50%	23,90%
17 707,20–20 200	24,50%	26,00%	26,00%	25,30%	24,50%	25,92%
20 200–33 007,2	30,50%	29,00%	29,00%	28,30%	30,50%	28,92%
33 007,20–35 200	30,50%	33,50%	33,50%	32,90%	30,50%	33,45%
35 200–53 407,20	38%	37,00%	37,00%	36,40%	38%	36,95%
53 407,20–60 000	38%	40,00%	40,00%	39,50%	38%	39,98%
60 000–120 000	46%	46,00%	44,00%	43,50%	46%	43,98%
120 000–175 000	46%	48,00%	46,00%	43,50%	46%	44,98%
>175 000	46%	48,00%	48,00%	43,50%	46%	45,98%

Allikas: Autori koostatud Lisas 1 toodud andmete põhjal

Riigikassasse laekub kuni 12 450 euro suuruse aastase sissetuleku puhul 9,5%, 12 450–20 200 euro suuruse sissetuleku korral 12%. 20 200 eurost suurema sissetuleku puhul 15% ning alates 35 200 euro suurusest sissetulekust laekub 18,5%. Juba suurema sissetuleku korral kui 60 000 eurot laekub riigikassasse 22,5%.

Tabel 3 toob ilmekalt välja, kus on maksumäär kokkuvõttes kõige kõrgem ja kus madalam. Kui sissetulek on kuni 12 450 eurot aastas, siis tuleb enim makse maksta Andaluusia ja Kataloonia piirkonnas, 21,5%. Kõige vähem tuleb maksta pealinnas Madridis, isegi vähem kui Eestis, ehk vaid 19%.

Sissetuleku korral, mis on suurem kui 12 450 eurot, kuid ei ületa 17 707,20 eurot, tuleb enim maksta tulumaksu Keskvalitsuse ja Murcia piirkonnas, nimelt 24,5%. Kõige vähem tuleb alati maksta Madridis(23,2%).

Sissetuleku 17 707,20–20 200 puhul on suurimateks maksumaksjateks Andaluusia ja Kataloonia regioonis töötavad inimesed, kes maksavad tulumaksuks ära 26% sissetulekust. Selle sissetuleku juures maksavad vähim riigikeskuse ja Murcia elanikud, 24,5%.

Küll aga, kui sissetulek tõuseb üle 20 200 kuni 33 007,2 euroni, hakkavad enim makse maksma just nimelt riigikeskuse ja Murcia maksumaksjad ning vähim maksvad Madridis

töötavad hispaanlased. 33 007,20–35 200 suuruse sissetulekuga inimesed maksavad enim Andaluusia ja Kataloonia piirkonnas ning vähim pealinnas Madridis. Kuni sissetulekuni 53 407,2 on suurimad maksumaksjad riigikeskus ja Murcia ning Madrid hoiab jätkuvalt kindlat positsiooni kui väikseima tulumaksumääraga piirkond. Sissetulekuga, mis jääb 53 407,2 ja 60 000 vahele, on suurim maksumäär Andaluusias ja Kataloonias, milleks on 40% ning madalaimaks on riigikeskus ja Murcia 38%. Sissetulekult, mis jääb vahemikku 60 000–120 000, tuleb enim maksta 46% riigikeskuse, Andaluusia ja Murcia piirkonnas. Vähim tuleb maksudeks maksta Madridis, 43,5% sissetulekust.

Sissetulekult, mis ületab 120 000, kuid on väiksem kui 175 000, tuleb maksta tulumaksu enim Andaluusias 48% ning vähim 43,5% Madridis. See tähendab, et peaaegu 50% sissetulekust läheb riigile ja regiooni valitsusüksusele.

Kui igakuine sissetulek ületab 175 000 eurot, siis suurim maks, 48% sellelt, tuleb maksta Andaluusia ja Kataloonia piirkonnas ning väikseim, mis on vastavalt 43,5%, Madridis.

Tulumaksumäära poolest soodsaim koht elamiseks oleks Madrid ning üsna kuldseks keskteeks oleks ka Valencia, kus tulumaksumäär, võrreldes teiste piirkondadega, on alati kusagil keskel.

2.3 Tulumaksumäär ja tulumaksu laekumine Hispaanias aastatel

2000–2014

OECD andmebaasi põhjal on kokku pandud tabel Lisas 2, mis kirjeldab aastate 2000–2014 maksulaekumist kokku, tulumaksu laekumist, tulumaksumäära ning füüsilise isiku tulumaksu laekumise suhet maksulaekumisse kokku. Lisa 2 tabeli põhjal on välja toodud Hispaania füüsilise isiku tulumaksu (edaspidi kasutatakse lühend FIT) laekumise suhe, mis antud aastate jooksul on jäänud vahemikku 18%–23%. Suhe on olnud pigem kasvava trendiga ning madalaim aastatel 2003–2005 ning kõrgeim aastal 2011, olles siis 23%. Antud suhte leidmisest saab teha järelduse, et olenemata tulumaksu suurusest, mis Hispaanias on ligi kaks korda suurem kui Eestis, on laekumise osakaal kogu maksutuluse riikide vahel üsna võrdne ehk ligikaudu 1/5.

Tabel 4. Korrelatsioonanalüüs

	<i>Maksutulu kokku(miljonites)</i>	<i>FIT (miljonites)</i>	<i>FIT määr</i>
Maksutulu kokku(miljonites)	1		
FIT (miljonites)	0,93533245	1	
FIT määr	-0,191797017	-0,008845502	1

Läbi on viidud ka korrelatsioonanalüüs, et saada teada, kas seos maksumäära ja laekumiste vahel on olemas. Tulemustest selgus, et Hispaania füüsilise isiku tulumaksumäära ja füüsilise isiku tulumaksu laekumise vahel on seos peaaegu olematu. Ehk Hispaania riigieelarve justkui antud analüüsi kohaselt ei oleks eriti mõjutatud tulumaksumäärast. Saame vaid eeldada, et kuna füüsilise isiku tulumaksulaekumise osakaal on kogu maksutulu laekumises niivõrd väike, et sel põhjusel ka seos puudub. Lisaks teame juba ka varasemast, et tegelikult riigieelarvesse ei laeku sugugi mitte kogu maksutulu koheselt, vaid umbes pool sellest ja teine pool laekub otse regioonide valitsusüksustesse.

2.4 Tulumaksumäära seos töötusmäära, keskmise palga ja SKPga

Hispaanias

Analüüsimeks Hispaania tulumaksumäära, töötusmäära, keskmise palga ja SKP vahelise seose olemasolu, on kokku pandud samasugune tabel nagu Eesti puhul. Andmeid on kogutud aastate 2000–2015 kohta. Üldjoontes on näitajad kõrgemate absoluutväärtustega kui Eestis, see aga ei tähenda, et seosed oleksid tugevamad. Järgnevalt tuuakse välja korrelatsioon- ja regressioonanalüüsi tulemused Hispaania kohta.

Tabel 5. Korrelatsioonanalüüs

	<i>Tulumaksumäär</i>	<i>Töötusmäär</i>	<i>Keskmine palk</i>	<i>SKP</i>
Tulumaksumäär	1			
Töötusmäär	0,611095826	1		
Keskmine palk	0,065501698	0,696364887	1	
SKP	-0,075273037	0,504861655	0,952802228	1

Korrelatsioonanalüüsi tulemusel on näha, et seos tulumaksumäära ja töötusmäära vahel on keskmisest tugevam, mis on üsnagi ootuspärane. Arvestades asjaolu, et mida rohkem Hispaania riigis teenida, seda enam tuleb sissetulekust ära maksta tulumaksuks. Küll aga on seos tulumaksumäära ja keskmise palga ning SKP vahel väga väike, seega ei ole keskmine palk ega SKP olulisel määral tulumaksust mõjutatud.

R Square 0,655836

Regressioonanalüüsi tulemusel selgus, et determinatsioonikordaja on piisavalt kõrge, et teha mõningaid järeldusi. Siiski tuleb arvestada, et kahe analüüsi kokkuvõttes ei ole võimalik teha põhjanevaid järeldusi.

Ühtlasi kontrolliti üle ka mudeli statistilise olulisuse näitaja *Significance F*, mis kinnitas, et mudelis nähtud seos on statistiliselt oluline.

Significance F

0,004090253

2.5 Tulumaksumäär ja tulumaksulaekumine Eestis 2000–2014

Mõistmaks, kuidas on muutused tulumaksumääras mõjutanud riigieelarvet, on kokku pandud andmestik kogu maksutulu laekumisest aastatel 2000–2014 ja leitud

tulumaksulaekumise osakaal kogu maksutulu laekumisest. Eestis on tulumaksu laekumise osakaal kogu maksutulu laekumises jäänud 16%–22% vahele. Kõige madalam osakaal oli tulumaksul suurest majanduskriisist taastumise aastatel 2009–2013 ning kõige kõrgem 2000ndate algul.

Läbi on viidud korrelatsioonanalüüs, et selgitada välja, kas ja kui tugev seos on tulumaksulaekumise ja tulumaksumäära vahel. Inimlik loogika ütleb, et mida suurem on tulumaksumäär, seda suurem on tulumaksulaekumine. Antud loogika kinnituseks on sooritatud korrelatsioonanalüüs Lisa 2 tabeli põhjal.

Tabel 6. Korrelatsioonanalüüs

	<i>Maksutulu kokku(miljonites)</i>	<i>FIT (miljonites)</i>	<i>FIT määr</i>
Maksutulu kokku(miljonites)	1		
FIT (miljonites)	0,972752496	1	
		-	
FIT määr	-0,952780375	0,891797507	1

Korrelatsioonanalüüsi tulemustest selgub, et seos maksumäära ja maksutulu laekumise vahel on väga tugev. Ehk tõepoolest on riigieelarve suurel määral mõjutatud riigis kehtestatud maksumääradest ning üks olulisemaid on just füüsilise isiku tulumaksumäär. Küll aga ei saa sellekohaselt väita, et mida suurem on maksumäär, seda suurem on ka maksutulu, sest maksutulu sõltub suures osas ka teistest majanduslikest faktoritest, nagu keskmine palk, tööhõivemäär riigis ja muu taoline.

2.6 Tulumaksumäära seos töötusmäära, keskmise palga ja SKPga Eestis

Analüüsitavateks näitajateks on valitud tulumaksumäär, töötusmäär, keskmine palk ja SKP. Vaatlusperioodiks on aastad 2000 kuni 2015. Eesti liitus küll ka aastal 2004 Euroopa Liiduga ja aastal 2011 võttis kasutusele Euroopa Liidu ühisvaluuta euro, kuid uuringu lihtsustamiseks ja tulemuste võrdlemiseks teise uurimisobjekti Hispaania näitajatega, olen jätnud antud faktid ja nende mõju tulemuste analüüsist välja.

Tabel 7. Korrelatsioonanalüüs

	<i>Tulumaksumäär</i>	<i>Töötusmäär</i>	<i>Keskmine palk</i>	<i>SKP</i>
Tulumaksumäär	1			
Töötusmäär	0,23014559	1		
Keskmine palk	-0,954152502	-0,273534543	1	
SKP	-0,935120888	-0,369237215	0,982837898	1

Lisas 3 välja toodud andmete põhjal on sooritatud korrelatsioonanalüüs, mille tulemused on välja toodud Tabelis 7. Sealt on ilmekalt näha, et seos tulumaksumäära keskmise palga ja SKP vahel on väga tugev. Väga nõrk seos on aga töötusmäära ja tulumaksumäära vahel.

R Square **0,911456**

Järgnevalt viidi läbi ka regressioonanalüüs, et kinnitada korrelatsioonanalüüsis saadud tulemusi. Analüüsi sõltuvaks muutujaks oli tulumaksumäär ja sõltumatuteks töötusmäär, keskmine palk ja SKP. Regressioonanalüüsi sooritades selgus, et determinatsioonikordaja on väga kõrge, mis annab kindla aluse seoste ja järelduste tegemiseks.

Kontrollitud sai ka regressioonanalüüsi käigus saadud *Significance F*, mis oleks väiksem kui 0,05, mis tähendab et mudelis nähtud seos on tõepoolest statistiliselt oluline.

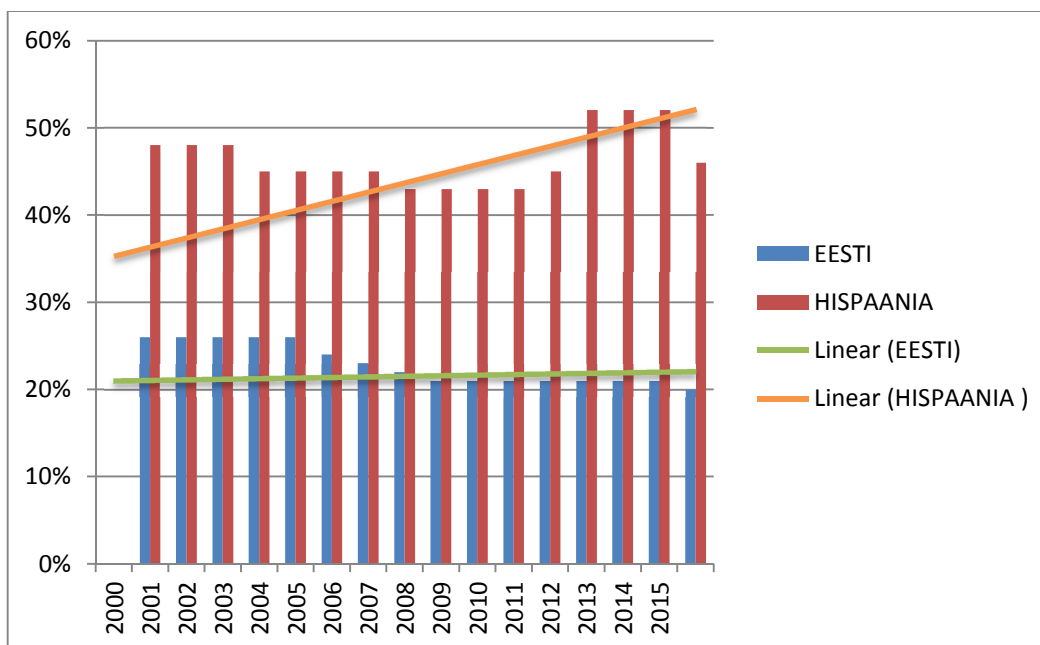
Significance F

1,35849E-06

2.7 Eesti ja Hispaania tulumaksumäärade muutumine ajas

Joonisel 1 on kujutatud Eesti ja Hispaania tulumaksumäärad aastatel 2000–2015. Vertikaalteljel on näitajaks protsentuaalsed tulumaksumäärad ning horisontaalteljel aastad. Selgelt on näha, et Hispaania tulumaks on olnud kõigil aastatel ligi poole kõrgem kui Eestis.

Joonisele 1 on lisatud ka kummagi riigi trendijooned, mille järgi saab öelda, et Eesti tulumaksumäär on püsinud samasugusena kõigil aastatel väikeste kõikumistega ning Hispaania tulumaksumäära trendijoone järgi saab öelda, et tulumaksumäär on seal aastatel 2000–2015 pigem kasvava trendiga.

Joonis 1. Tulumaksumäärad ja trend aastatel 2000–2015 Eestis ja Hispaanias

Allikas: Autori koostatud, kasutades Lisa 3 andmeid

Trendi väljatoomine aitab mõista riigi käitumist tulumaksusüsteemi kujundamisel, nimelt on olnud Hispaania eesmärk pigem tulumaksumäära tõstmine ja selle kaudu riigi tulude suurendamine, kuid Eesti on jätnud tulumaksumäära samaks ning pole seda kasutanud, lootuses selle kaudu riigi tulusid suurendada.

2.8 Maksusüsteemi mõjust SKP-le, tööpuudusele ja keskmisele sissetulekule

Nagu tulemustest selgub, siis on Hispaanias tegemist astmelise tulumaksuga ehk mida enam kasvab sissetulek, seda enam makse tuleb riigile maksta. Eriliseks teeb Hispaania tulumaksusüsteemi see, et tulumaks ei laeku terviklikult riigikassasse ja autonoomsed regioonid valitsusüksused saavad oluliselt määrata tulumaksu suurust, millest tulenevalt on ka erinevates piirkondades erinev tulumaksumäär.

Erinevate piirkondade rahvaarvu ja selle osakaalu suuruse võrdlus kogu rahvastikus annab ilmeka ülevaate iga piirkonna panusest tulumaksu laekumisel riigikassasse. Andaluusias elab 8,402 miljonit inimest (Statista 2016), mis Hispaania kogu rahvaarvust 46,06 miljonist (countrymeters) moodustab 18%. Kataloonias elab 7,391 miljonit inimest (Statista 2016), moodustades 16% kogurahvastikust. Madrid 6,377 miljoni inimesega (Statista 2016) moodustab kogu rahvastikust 13%. Murcias elab 2016. aastal 1,463 miljonit inimest (Statista 2016), mis moodustab 3% Hispaania rahvaarvust. Valencia on samuti pigem väike piirkond vaid 4,939 miljoni elanikuga (Statista 2016), moodustades kogurahvastikust 11%. Antud piirkondade võrdlusest võiks järeldada, et riigieelarvesse suurima panuse annavad Andaluusia ja Kataloonia piirkonnad. Nendes piirkondades on ka kõrgeimad maksumäärad ja kõige enam määratletud sissetulekute klassifikatsioonid. Nagu tulemustes välja on toodud, siis tulumaks võib moodustada maksimaalselt 48% sissetulekust. See tekitab suuresti ilmselt küsimuse, et kui paljud töötajad tahaksid oma teenitud palgast peaaegu poole lihtsalt riigile ja kohalikele valitsusüksustele anda.

Järgmine oluline näitaja, mida võrrelda, peaks olema raha hulk, mis näitab, kui suure osa moodustab kogu maksutulust just füüsilise isiku tulumaks. 2014. aastal oli Hispaania maksutulu keskmiselt kuus 355 657€, millest füüsilise isiku tulumaks moodustas 79 490€ ehk 22% kogu maksutulust. (OECD) Eestis laekus makse 2014. aasta detsembris 519 247,66€, millest 104 897,58€ moodustas füüsilise isiku tulumaks ehk see on 20% kogu maksutulust. (STAT) Protsentuaalne võrdlus toob hästi välja, et tegelikult suurt erinevust, kui suure osa maksutulust riigis moodustab füüsilise isiku tulumaks, Eestis ja Hispaanias ei olegi. Küll aga on erinevused maksusüsteemides märkimisväärsed. Eestis on maksudest laekuv tulu üleüldiselt suurem. Eestis laekub füüsilise isiku tulumaks algselt siiski riigikassasse, kust siis edasi kohalikud omavalitsused saavad osa, kuid ükski kohalik omavalitsus ei saa samamoodi

määrata makstava tulumaksu osa, mis konkreetselt laekuks neile, nagu seda saavad autonoomsed valitsusüksused Hispaanias teha.

Et analüüsida paremini saadud tulemusi, on välja toodud mõned majanduslikud andmed Hispaania kohta. Hispaania kuulub OECD riikide klassifikatsioonis kõrge sissetulekuga riikide hulka. 2014. aastal oli Hispaania SKP 1,404 triljonit dollarit, mis on 25 617,55\$ inimese kohta. (Tradingeconomics) Võrdluseks võib välja tuua Eesti SKP inimese kohta, mis aastal 2014 oli 12 348,08\$. (Tradingeconomics) Samal ajal on Hispaanias progresseeruv tulumaks ja Eestis proportsionaalne. SKP-l on võrdlemisi tugev seos tulumaksumääraga, nagu selgus korrelatsioonanalüüsist. Antud seos on aga väga palju tugevam Eestis kui Hispaanias. Seega saame väita, et Eesti maksupoliitika viimase viieteist aasta jooksul on aidanud oluliselt rohkem kaasa Eesti majanduse kasvule ja ettevõtluskeskkonna arengule, kui on seda teinud Hispaania tulumaksusüsteem. Ettevõtluse seisukohast on äärmiselt oluline analüüsida ka ettevõtte tulumaksu suurust. Eestis tuleb ettevõtetel tulumaksu maksta 20% ja Hispaanias 28%, seega ka ettevõtte tulumaksumäär on Hispaanias suurem kui Eestis. See tähendab, et isegi ettevõtlusega tegelemine Hispaania riigis ei ole nii soodustatud kui Eestis. Ilmselt on see ka üks põhjuseid, miks Eestist on viimastel aastatel koorunud väga palju ülemaailmseid *start-up* ettevõtteid, kuid Hispaaniast mitte nii väga. Siit aga võibki tekkida küsimus, et kui Hispaanias pole tulumaksumäär ettevõtlusele erilist mõju avaldanud, siis mis ajendab seal ettevõtlusega tegelema parema meelega kui Eestis. Kas erinevus võib olla teistes tööjõumaksudes? Nagu hästi teada, siis sotsiaalmaks on tööandjale üks suurimaid maksukulusid. Eestis on tänasel päeval sotsiaalmaks 33%, mille maksab tööandja ning selle tõttu peavad olema tööandjate palgafondid kõrgemad, kui see neile meeldiks. Hispaanias on sotsiaalmaks makstav nii tööandja kui ka töötaja poolt. Nimelt maksab tööandja sotsiaalmaksu 29,9% ja töötaja veel omalt poolt 6,35% ehk siis kokku on sotsiaalmaksumäär 36,25%. Küll aga käib Hispaania sotsiaalmaksuga kaasas erand, mis tähendab, et sotsiaalmaksu ei tule kunagi maksta rohkem kui 3606€ ühe töötaja pealt. (European Commission 2015) Hispaania tulumaksumäär ja ka sotsiaalmaksumäär on seega oluliselt suuremad kui Eestis. Seega võib ainult oletada, et võimalikuks motiveerivaks vahendiks ettevõtjale ongi antud sotsiaalmaksu maksimummäär just tööjõukulude seisukohast. Uute ettevõtete loomise vähest initsiatiivi riigis aitavad kindlasti seletada just suured tööjõukulud ja ka asjaolu, et isegi ettevõtja olles ei ole võimalik vältida kõrgete maksude maksmist. Kohati võib osutada ettevõttele isegi kallimaks maksta dividende palga

asemel. Ettevõtte tulumaksumäära vähendamise üks võimalik positiivne tulemus oleks ettevõtluse kasv. Ettevõtluse arenemine omakorda võib aidata kaasa Hispaanias oluliseks probleemiks kujunenud tööpuudusele. Selline lähenemine aitab ära kasutada noorte töötute potentsiaali, mis oluliselt edendaks riigi majandust

Süvenedes veelgi antud maksusüsteemi mõjusse, siis oleks otstarbekas tuua välja tööpuuduse määrade võrdlus ja inimeste rahuloluhinnang. Hämmastaval kombel on Hispaania tööpuuduse määr üks Euroopa suurimaid – lausa 22,8%, samal ajal kui Eestis on see 6,1%. Meeletu vahe on ka just noorte tööpuuduse juures, mis Hispaanias on ligikaudu 53%, kui Eestis on see 15%. Kas selline vahe võib olla seotud tulumaksumääraga? Korrelatsioonanalüüsi tulemusena selgus, et seos tulumaksumäära ja töötusemäära vahel on väga nõrk. Välja toodud tööpuuduse erinevus võib tuleneda pigem kultuurilisest erinevusest. Öeldakse, et hispaanlastel on selline *mañana* (tõlkes homme) suhtumine, mis tähendab, et neile on puhkus ja laisklemine palju olulisemad kui eestlasele. Kliimaatiline keskkond Hispaanias ja Eestis on juba väga erinevad, kui Eestis on talved kohati ligikaudu -20° siis Hispaanias ei lange temperatuur peaaegu kunagi alla 0°. Siit tuleneb ka kahe rahvuse erinev mõtlemine. Eestlane on pigem muretseja rahvas ja peab alati kindlustama oma tuleviku. Hispaanlane elab rohkem hetkes ja pigem ei planeeri pikalt ette. Selline kultuuriline erinevus võib olla üheks põhjuseks, miks on Eestis tunduvalt vähem töötuid kui Hispaanias. Hispaanias on ka tööaja poolest antud inimestele vabamad käed ning võimaldataks siestat, mis on ligikaudu kahetunnine paus lõuna paiku. Hispaania vabam ja avatum õhkkond võibki kulmineeruda lõpuks sellega, et inimestel on mugavam olla töötu ja saada riigilt kõrgeid toetusi, kui pigem ise kellast kellani tööl käia. Samas võib väga suurt tööpuuduse erinevust seostada kaudselt tulumaksuga. Ei saa öelda, et inimesed ei käi sellepärast tööl, et tulumaks on liiga kõrge. Küll aga võib öelda, et tööl ei käida sellepärast, et riik kompenseerib töötuks olemist liiga heldelt. Hispaania puhul võibki olla määravaks asjaolu, et tulu- ja sotsiaalmaks on väga kõrged, et võimaldada riigil nõnda suure hulga inimeste töötuks olemist. Tegemist on justkui surnud ringiga, millest väljatulemise üheks abinõuks võib olla just nimelt maksusüsteemi restruktureerimine. Eesti maksusüsteem on selles osas toiminud edukalt ning viimase viieteist aasta jooksul ei ole meie tööpuudus küündinud üle 18%.

Hispaanias hüvitatakse töötuks olemist kahel moel. Esiteks hüvitis, mis on seotud töötukindlustusega ning makstakse 4 kuni 24 kuu vältel sõltuvalt isiku varasemast panusest tööturul, ja teiseks abistav hüvitis 6 kuni 30 kuu jooksul, alates töötuks jäämise hetkest.

Töötuba irahasid makstakse välja isikutele vanuses 16–65 ning neile, kes aktiivselt otsivad tööd ja on koheselt valmis tööle asuma ning ei lahkunud eelnevalt töökohalt vabatahtlikult. Ametlikult saab töötut tiitli ainult selline kodanik, kes on panustanud tööturul miinimum 12 kuud viimased 6 aasta jooksul. Töötuba irahasid makstakse esimese 6 kuu jooksul 70% viimase kuue kuu teenitud tulust keskmisest ning edasipidi ülejäänud toetuse saamise aja 60%. Mida pikema aja vältel on töötaja tööturul olnud, seda kauem on tal võimalus ka töötuna töötuba irahasid saada. (Rebollo-Sanz 2015) Ka Eestis kehtivad töötutoetuse saamiseks sarnased tingimused, küll aga on Eestis oluliselt lühendatud toetuse saamise aega, mis on kõigest 9 kuud ning võrreldes Hispaania 24 või 30 kuuga, on seda väga vähe. Töötuba irahade suurus 2016. aastal on 136,71 eurot. Töötuskindlustushüvitist saavad isikud, kes on töötuna arvele võetud ja kellel on kindlustusstaaz vähemalt 12 kuud töötuna arvelevõtmisele eelnenud 36 kuu jooksul. Töötuskindlustushüvitise määr on 50% viimase üheksa kuu keskmisest töötasust esimesest kuni sajanda kalendripäevani ning 101-st kuni 360. kalendripäevani makstakse 40%. (TKS §9). 2016. aastal on töötuskindlustushüvitist võimalik saada maksimaalselt 1303,86 eurot kuus. Minimaalne töötuskindlustushüvitis 31 kalendripäeva eest on 201,05. Töötutoetust makstakse töötuna arveloleku ajal üldjuhul kuni 270 päeva. Töötul, kellele töötuskindlustushüvitist maksti lühema perioodi jooksul kui 270 päeva, on õigus töötutoetusele kuni 270 päeva täitumiseni. Üldjuhul makstakse töötutoetust, kui inimesel ei teki õigust töötuskindlustushüvitisele – nõutud kindlustusstaaz ei ole täis või inimene lahkus töölt omal soovil või tööleping lõpetati töötaja süülise käitumise tõttu. Seega töötutoetust ei maksta perioodil, mil töötule makstakse töötuskindlustushüvitist. (Eesti töötukassa 2016) Siit saame teha lihtsa järelduse, et Hispaania riik peab oma töötuid liiga hästi üleval ja sellest ka nende kõrged maksud ning palju töötuid. Antud näitajad on selgeks märgiks, et Hispaania riik peaks kogu oma maksusüsteemi restruktureerima, et pääseda ka sellistest probleemidest, nagu kõrge tööpuudus.

Üheks tulumaksuga tihedalt seotud näitajaks on keskmine palk. Aastatel 2000–2015 on olnud Eesti ja Hispaania keskmise palga erinevused meeletud, ulatudes kuni nelja korrani. Tänapäeval on jätkuvalt Hispaania keskmine palk ligi kaks korda suurem kui Eestis. On hämmastav, et tegemist on kahe Euroopa Liidu riigiga, mis oma arengujärgu poolest ei ole justkui väga erinevad, aga inimeste sissetulekud erinevad meeletutes summas. Rääkides aga keskmisest palgast, siis on alati oluline võrrelda seda ka kohaliku hinnatasemega. On teada, et hinnatasemes suurt erinevust ei ole. Elamise kulu on Hispaanias ligikaudu 13% kõrgem kui

on Eestis, kuid selline protsent ei tohiks tekitada kahekordset erinevust keskmises palgas. (Numbeo 2016) Kuna hinnataseme erinevus on proportsionaalselt, võrreldes keskmise palga erinevusega, peaaegu olematu, siis võiksime justkui järeldada, et Hispaanias töötavatel inimestel jääb oluliselt rohkem raha kätte. Kuid kas see ka tegelikult nii on? Siiski mitte, sest Hispaanlaste tulumaks on niivõrd kõrge, et lõppkokkuvõttes saavad nad kätte ehk ainult veidi rohkem kui Eestis töötavad inimesed.

Paljude allikate kohaselt on hispaanlaste rahulolu näitajad siiski enamasti alla OECD keskmise, kuid siiski kõrgemad kui Eestis. Sellest võib järeldada, et olgugi et nende tulumaksusüsteem tundub kohati ebaõiglane ja karm, on nad aga väga rahul oma eluga. Usutatavasti ei vali ükski hispaania kodanik ka oma elukohta vastavalt sellele, kus maksumäär on väikseim, sest maksumäärade vahed ei ole nii suured, et see end ära tasuks. Sellise vaatepunkti käsitlemine tuleb mängu ainult kodanike puhul, kes teenivad igakuiselt summasid, mis ületavad sadu tuhandeid eurosid. Ehk siis inimestele, kelle sissetulek on suurem kui 120 000 eurot, oleks parimaks ja soodsaimaks elupaigaks Madrid.

On näha, et inimestel tuleb Hispaania proportsionaalse maksusüsteemi korral maksudeks maksta kuni 50% sissetulekust. Hämmastavaks faktiks on asjaolu, et viimased 7 aastat on Hispaania riigieelarve defitsiidis. Samal ajal on aga näiteks Eesti riigieelarve positiivne ehk ülejäägiga. Sellest asjaolust ei ole võimalik aga teha erilisi järeldusi, sest riigieelarve defitsiit või ülejääk sõltub riigi kulutustest. Riigi kulutused on antud uuringu raames võimalik seostada tööpuudusega ja just selle majandusnäitaja ning ühise heaolunäitaja parandamisega. Kuna Eesti riigil kulub töötutele oluliselt vähem raha kui Hispaania riigil, siis saab Eesti oma ressursse mujale avalikesse hüvedesse suunata ja raha jääb ka riigieelarvest üle. Hispaanial kulub aga viiendiku inimeste ülalpidamiseks väga suur summa, mida kahjuks ka kõik tunduvalt suuremad maksud kui Eestis korvata ei suuda.

Maksusüsteemil ja selle struktuuril on väga suur roll inimeste elus. See ei ole midagi, mida saab välja tuua ainult numbrites ja muudes näitajates. Igapäevane elu on tugevalt seotud maksudega, ei oma tähtsust, kas inimene töötab ja maksab oma sissetuleku pealt makse või on parasjagu hetkel töötu ning ei teeni palka. Maksud on need, mis tagavad avalikud hüved, mida tihti võetakse nii iseenesestmõistetavana. On tähtis, et inimesed õpiksid väärtustama ja hindama antud hüvesid, sest need on loodud, kasutades inimkonna suurimat vara ehk aega ja energiat.

Kõigi nende majanduslike näitajate ja Hispaania maksusüsteemi vahel on raske mingit lõplikku ja põhjanevat otsust langetada. On selge, et üks riigi tulumaksusüsteemil on kindlasti olemas oma mõju riigi majandusnäitajatele. On raske väita, et üks süsteem on parem kui teine. Hispaania maksusüsteem on kindlasti eriline, kuna omavalitsustele on antud väga suur otsustusvõime, mis puudutab maksutulu jagamist. Inimeste heaolu ja suuremate sotsiaalsete hüvede poole pealt on selline süsteem kindlasti väga hea, kuid seni, kuni riigieelarve püsib defitsiidis, ei tuleks seda süsteemi näha üdini positiivse lahendusena.

Teoreetilises osas sai käsitletud maksudest kõrvalehiilimise probleemi. Tulumaks on tänasel päeval maks, mille tasumisest püütakse enim mööda pääseda. Eestis jäi aastal 2014 saamata ligikaudu 345 miljonit eurot maksutulu. Sellest suurima osa moodustas käibemaks, järgnesid tööjõumaksud ehk sotsiaal- ja tulumaks. Ülimalt positiivne on aga asjaolu, et tulumaksu mittelaekumiste hulk vähenes 20 miljoni võrra, võrreldes aastaga 2013. Siiski on selline varimajanduse osakaal äärmiselt halb. Tegemist on ülemaailmse probleemiga, mis on otseselt seotud tulumaksuga.

Varimajanduse osakaal on suureks probleemiks terves maailmas. Eelkõige puudutabki see just ümbrikupalkade osakaalu majanduses. Mitmete uuringute kohaselt on varimajanduse osakaal Hispaanias ligikaudu 20%, samal ajal kui Eestis on see teatud uuringute kohaselt 13%, aga teiste uuringute kohaselt jällegi Euroopa suurim ja 26%. (Euroopa Komisjon 2014) Üks sagedasemaid varimajanduse põhjuseid on liiga suured maksumäärad. Eestlased on skeptiline rahvas, kes ei usu, et tema rahaga käitatakse õiglaselt ja pahatihti arvab, et kui ta peaks raskustesse sattuma, siis riik teda küll ei aita.

Samuti üks olulisemaid tegureid, mis puudutab riigi kodanike heaolu, elatusjärge ja samuti ka tulumaksu, on ebavõrdsus. Ebavõrdsus elatustasemes ja sissetulekutes on püsinud juba aegade algusest peale. Tegemist on n-ö probleemiga, mille vähendamise on endale eesmärgiks võtnud väga paljud riigid. Paljud teadlased ja poliitikud on veendunud, et üks parimaid viise ebavõrdsuse vähendamiseks on just maksupoliitika restruktureerimine ja rikkuse ümberjaotamine maksude abil. Siiani ei ole aga suudetud kinnitada, et just tulumaksusüsteem oleks see, mis kõige paremini tulemusteni viib. Öeldakse, et kus on suur ebavõrdsus sissetulekutes enne maksustamist, on see ka pärast seda. Ebavõrdsust on kindlasti võimalik vähendada mingil määral tänu maksudele, kuid kindlasti mitte täiesti. Teatud määral jäävad inimesed ebavõrdseks alati ja see on asjaolu, millega tuleb kõigil leppida.

KOKKUVÕTE

On ilmselge, et maksudel on oluline roll majandussüsteemis ja fiskaalpoliitikas. Tänu maksudele saame hoida avaliku sektori töös ja riik saab inimesi varustada ühiste ehk avalike hüvedega. Tulumaks on üks riigieelarve peamisi komponente, mis omakorda jaguneb veel füüsilise isiku tulumaksuks ja ettevõtte tulumaksuks.

Antud uuring keskendus füüsilise isiku tulumaksule Hispaanias ja Eestis ning uuris tulumaksu mõju sellistele majandusnäitajatele nagu töötusmäär, sisemajanduse koguprodukt ja keskmine palk. Uuringu läbiviimiseks koguti andmeid paljudest erinevatest andmebaasidest ja autor viis läbi mitmeid andmeanalüüse.

Hispaania maksusüsteem sai valitud, kuna tegemist on võrdlemisi erilise ja unikaalse maksusüsteemiga maailmas. Pealtnäha tundub Hispaania tulumaksu nagu iga teine progressiivne tulumaksusüsteem, kuid selle määrade kujunemine on seda erilisem. Hispaanias määrab keskvalitsus vaid poole tulumaksumäärast, mis laekub ühisesse riigikassasse ning teise poole, kaasa arvatud selle suuruse, saab määrata autonoomne regioon valitsusüksus, mis laekub otse antud valitsusüksuse kassasse. Hispaania tulumaks on ka võrdlemisi kõrge, võrreldes teiste Euroopa riikidega, maksumäär võib küündida kuni 50%.

Hispaania kõrvale teiseks uurimisobjektiks oli valitud Eesti, kus on samuti üks unikaalsemaid tulumaksusüsteeme, aga just selle lihtsuse pärast. Eesti tulumaksusüsteemi hinnatakse maailmas enim selle lihtsuse pärast ja see pakub samuti ka paljudele teadlastele huvi, et milline mõju sellel on ja kuidas tuleb toime ebavõrdsuse ümberjaotamisega. Nimelt on Eesti riigis kehtestatud üks ja sama tulumaksumäär kõigile, olenemata palga suurusest. Tänapäeval on Eestis tulumaksumäär 20%.

Mõlema riigi kohta on kokku pandud andmed aastatest 2000 kuni 2015, sisaldades keskmisi aastaseid määrasid tulumaksu, töötuse, SKP ja keskmise palga kohta. Antud näitajad on välja valinud autor, arvates, et just need iseloomustavad kõige paremini majanduslikku olukorda riigis ja peegeldavad ka inimeste heaolu.

Uuringu tulemusena selgus, et sisemajanduse koguproduktil ja keskmisel palgal on tugev seos tulumaksumääraga, mistõttu oli võimalik teatud järelduste tegemine. Tulumaksumääral aga ei olnud väga tugevat seost töötusmääraga ning eeldatavasti on suur erinevus töötusmääras tingitud pigem kultuurilistest erinevustest kui maksusüsteemi

erinevusest. Sellest saame eeldada, et maksusüsteem võib avaldada mõju riigi majanduselu arengule ja edendamisele.

Analüüsi ka tulumaksu laekumist, mis nii Eestis kui ka Hispaanias on proportsionaalselt sarnane ehk ligikaudu 20% kogu maksulaekumisest. Tulumaksumäära ja maksulaekumise seose analüüsimisel selgus, et Eestis on maksulaekumine ja -määr seotud oluliselt tugevamalt kui Hispaanias. See tähendab, et kõrgema maksumäära kehtestamine ei pruugi kujuneda tulusamaks kui madalam maksumäär.

Bakalaureusetöö eesmärk oli võrrelda Eesti ja Hispaania füüsilise isiku tulumaksumäärade erinevusi ja nende võimalikku mõju ning seost majandusnäitajatele. Tõepoolest selgus, et erinevatel süsteemidel on mõju sisemajanduse koguproduktile, keskmisele palgale ja töötusmäärale. Uuringu tulemusena ei olnud võimalik väita, et üks tulumaksusüsteem on parem kui teine, kuid mõlemal süsteemil on nii haid kui halbu külgi.

Hispaania riik võiks kaaluda maksusüsteemi restruktureerimist, mis võiks aidata vähendada riigis valitsevat tööpuuduse probleemi. Ehk aitaks avalike hüvede vähendamine tõsta töötute aktiivsust ja samal ajal saaks vähendada ka maksusid, mis oleks kasulik juba tööturul olevatele inimestele ja sinna suunduvatele inimestele samuti. Kuna antud hetkel on ka riigieelarve defitsiidis, siis ka selle parandamisel oleks ehk abi maksusüsteemi ülevaatamisest ja võimalike kärpmete tegemisest.

Eesti riigil on antud hetkel kindel plaan jätta tulumaksumäär samaks, kuid iga aastaga tõsta tulumaksuvaba miinimumi suurust, mis autori arust on hea plaan, kuna see tekitab inimestes suuremat usaldust ning kasvatab tasapisi keskmise palga suurust, mis näitab ka majanduse edenemist. Nii Eesti kui Hispaania on maailmapildis kõrgelt arenenud riigid. Viimasest majanduskriisist taastumine on olnud edukas ja tagasihoidlik kasv igal aastal on ootuspärane.

VIIDATUD ALLIKAD

- 1Office (2015). Seadusemuudatused 2016 jaanuaris. – *Ioffice.ee veebilehekülj*.
- Advoco: Spanish Law, Accounting, Tax and Administration. (2015) <http://www.advoco.es/hot-topics/109-spanish-income-tax-rates-2015-by-region-comunidad.html> (14.11.2015)
- Alm J., Torgler B. (2006). Culture differences and tax morale in the United States and in Europe. – *Journal of Economic Psychology*, 27, pages 224-246
- Barro R. (1988). The Ricardian approach to budget deficits. – *National Bureau of Economic Research*, working paper No. 2685
- Benjamini Y., Maital S. Optimal Tax Evasion & Optimal Tax Evasion Policy Behavioral Aspects. – *Studies in Contemporary Economics*, 15, pages 245-264
- Bird R., Zolt E. (2005). The limited role of the personal income tax in developing countries. – *Journal of Asian Economics*, 16, pages 928-946
- Buldas, V., Sander, P., Kantšukov (2011). Tax benefits for individuals and extent of their use in Estonia during 2007-2009. *Discussions on Estonian Economic Policy*, Vol. 19 Issue 1
- Diamond P. (1998). Optimal Income Taxation: An Example with a U-shaped Pattern of Optimal Marginal Tax Rates. – *The American Economic Review*, 88, pages 83-95
- Eesti töötukassa (2016). Töötukindlustushüvitis: hüvitise suurus ja selle arvutamine. <https://www.tootukassa.ee/content/toetused-ja-huvitised/huvitise-suurus-ja-selle-arvutamine>
- Etleva Bajrami, Llesh Lleshaj (2014). The average salary, personal income tax and their relation-case of Albania. University of Tirana, Faculty of Economy.
- European Commission (2014). Undeclared work in the European Union. Report, conducted by TNS opinion & social at the request of the European Commission
- European Commission (2015). Taxation and customs union database. http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetail.html?id=235/1424159350&taxType=PIT
- Feldstein M. (1999). Tax Avoidance and the Deadweight Loss of The Income Tax. – *The Review of Economics and Statistics*, 81, pages 674-680
- Huberg, M., Kuusik, G., Lehis, L., Uusorg, M. Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega: õigusaktide kogumik seisuga 1.aprill 2011, kolmas köide, kommentaarid. Tartu: Maksu- ja Tolliamet, 2011, 432 lk.

J. M. Arnold, B. Brys, C. Heady, A. Johansson, C. Schweltnus, L. Vartia (2011). Tax Policy for Economic recovery and Growth. – *The Economic Journal* 121, veebruar 2011.

Kahn, J. H. (2002). Personal Deductions: A Tax “Ideal” or Just Another “Deal”? – *Law Review of Michigan State University*

Numbeo (2016). Elamise kulu Hispaanias. http://www.numbeo.com/cost-of-living/country_result.jsp?country=Spain (18.05.2016)

OECD (2000-2014). Details of Tax Revenue –Spain-
<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REVESP#> (4.05.2016)

OECD (2000-2014). Details of Tax Revenue – Estonia-
<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REVESP> (4.05.2016)

Olev Raju (2004). Eesti maksusüsteem liitumisel Euroopa Liiduga. Tartu Ülikool

OÜ Cumulus Consulting (2014). KOV rahastamismudelite (sh maksukorralduse) mõju kohaliku omavalitsuse poolsele ettevõtluskeskkonna arendamisele. Ekspert hinnang Siseministeriumile, jaanuar 2014.

Paturot, D., K. Mellbye and B. Brys (2013). Average Personal Income Tax Rate and Tax Wedge Progression in OECD Countries. – *OECD Taxation Working Papers*, No. 15, OECD Publishing.

Pommerehne W., Weck-Hannemann H. (1996). Tax rates, tax administration and income tax evasion in Switzerland. – *Public Choice*, 88, pages 161-170

Statistikaamet (2008-2014). Keskmise brutopalk kõigi tegevusalade lõikes. http://pub.stat.ee/pxweb.2001/Dialog/varval.asp?ma=PA5211&ti=KESKMINE+BRUTO%2D+JA+NETOKUUPALK+P%D5HITEGEVUSALA+%28EMTAK+2008%29+J%C4RGI&path=../Database/Majandus/12Palk_ja_toojeukulu/01Palk/02Aastastatistika/&lang=2 (16.04.2016)

Tammert P. (2005) Maksundus: õpik ülikoolidele ja kõrgematele õppeasutustele. 3. trükk. Tallinn: Aimwell.

Torgler Benno (2003). Tax morale : theory and empirical analysis of tax compliance. University of Basel, Faculty of Business and Economics.

Torgler Benno. Speaking to theorists and searching for facts: tax morale and tax compliance in experiments. University of Basel

Tradingeconomics (2000-2015). SKP inimese kohta Eestis-
<http://www.tradingeconomics.com/estonia/gdp-per-capita> (16.04.2016)

Tradingeconomics (2000-2015). Töötusemäär Eestis-
<http://www.tradingeconomics.com/estonia/unemployed-persons> (16.04.2016)

Tradingeconomics (2000-2015). Keskmine palk Eestis-
<http://www.tradingeconomics.com/estonia/wages> (16.04.2016)

Tradingeconomics (2000-2015). SKP inimese kohta Hispaanias-
<http://www.tradingeconomics.com/spain/gdp-per-capita> (16.04.2016)

Tradingeconomics (2000-2015). Töötusemäär Hispaanias-
<http://www.tradingeconomics.com/spain/unemployment-rate>

Tradingeconomics (2000-2015). Keskmine palk Hispaanias-
<http://www.tradingeconomics.com/spain/wages> (16.04.2016)

Trasberg Viktor. Eesti omavalitsuste maksuautonoomia suurendamise võimalusi.
Tartu Ülikool

Tulumaksuseadus. Vastu võetud 15.12.1999.
<http://www.riigiteataja.ee/akt/119112010007> -Riigiteataja, 2010.

Töötukindlustus seadus. Vastu võetud 13.06.2001.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/TKindlS> - Riigiteataja, 2014.

Wagstaff A., Doorslaer E. (1999). Redistributive effect, progressivity and differential tax treatment: Personal income taxes in twelve OECD countries. – *Journal of Public economics*, 72, pages 73-98

William D. Andrews (1974). A Consumption-Type or Cash Flow Personal Income Tax. – *Harvard Law Review*, Vol 87, No. 6

Yolanda F. Rebollo-Sanz (2015). Unemployment Benefits in Spain and Recent Changes. – *Seminar on Coverage of Unemployment Benefits*, Brussels, 9 December 2015

SUMMARY

PERSONAL INCOME TAXATION AND ITS POSSIBLE IMPACT ON ECONOMIC INDICATORS, THE EXAMPLE OF ESTONIA AND SPAIN

Elina Heinorg

It is obvious that taxes have an important role in our economic system and fiscal policy. Thanks to taxes we can keep our public sector working and they can provide us with different public services. Income tax is one of the main components of national budget that divides into personal income tax and corporate income tax.

The aim of this thesis is to present Estonia and Spain personal income tax systems, to bring out their characters and differences. Purpose is to analyse different tax systems influence on economic factors as GDP, unemployment and average salary. Data has been collected using document watching method and all sources reliability has been confirmed.

Spain tax system was chosen for this research because it is one of the most unique tax systems in the world. At first it looks like any other progressive tax system, but on the closer look we can see that the formation of the rate is different than anywhere else. In Spain the central government only determines half of the personal income tax rate, other half will be determined by regional government. Spain personal income tax is rather high compared other countries in Europe, maximum rate can reach 50%.

The second object of study was chosen Estonia, who also have rather unique income tax system because of its simplicity. Because of its simplicity many scientists are interested what kind of influence it has and how it deals with equality problem. Estonia has established one and same personal income tax rate for everybody, nevertheless the size of a salary. Today personal income tax rate is 20%.

For both countries the data has been collected for the years 2000-2015, including average annual personal income tax rates, unemployment rate, GDP and average salary. These figures have been chosen by author, believing that they show countries economic situation the best and also reflect people wellbeing.

Result of the survey shows that these particular figures have a strong connection with personal income tax rate and because of that we can make some conclusions. Income tax did not have a strong connection with unemployment rate and presumably is such a huge difference between two countries emerged because of cultural differences rather than differences in tax systems. Although connection between GDP, average salary and personal income tax rate was much stronger. By that we can assume that tax system can influence countries economic growth.

Spain should seriously consider restructuring their tax system to help boost economic growth even more. This can also help with serious unemployment problem by creating new companies and finding use for young people potential. It would also help to ease the problem by cutting some public support for unemployed people. Doing some cuts in public services could lead to reducing personal income tax rates and that can be beneficial to everybody on the job market. At the moment, Spain national budget also suffers in deficit and by changing tax system and making some cuts they could change that too.

Estonia is not planning to change their tax rate any time soon, but they are rising non-taxable income every year for next 3 years definitely. It is considered a good plan for the sight of economic growth and should be continued many years.

Estonia and Spain are both highly developed countries. Recovery from the last recession has been successful and a little growth every year is expected.

LISAD

Lisa 1. Hispaania tulumaksumäärade kujunemine

Riigikeskus

TULUMAKS SISSETULEKULT

Sissetulek EUR	Riik	Regioon	Kokku
0–12 450	9,50%	10,00%	19,50%
12 450–20 200	12,00%	12,50%	24,50%
20 200–35 200	15,00%	15,50%	30,50%
35 200–60 000	18,50%	19,50%	38,00%
>60 000	22,50%	23,50%	46,00%

Andaluusia

TULUMAKS SISSETULEKULT

Sissetulek EUR	Riik	Regioon	Kokku
0–12 450	9,50%	12,00%	21,50%
12 450–17 707,20	12,00%	12,00%	24,00%
17 707,20–20 200	12,00%	14,00%	26,00%
20 200–33 007,2	15,00%	14,00%	29,00%
33 007,20–35 200	15,00%	18,50%	33,50%
35 200–53 407,20	18,50%	18,50%	37,00%
53 407,20–60 000	18,50%	21,50%	40,00%
60 000–120 000	22,50%	23,50%	46,00%
>120 000	22,50%	25,50%	48,00%

Lisa 1 järg

Kataloonia

TULUMAKS SISSETULEKULT

Sissetulek EUR	Riik	Regioon	Kokku
0–12 450	9,50%	12,00%	21,50%
12 450–17 707,20	12,00%	12,00%	24,00%
17 707,20–20 200	12,00%	14,00%	26,00%
20 200–33 007,2	15,00%	14,00%	29,00%
33 007,20–35 200	15,00%	18,50%	33,50%
35 200–53 407,20	18,50%	18,50%	37,00%
53 407,20–60 000	18,50%	21,50%	40,00%
60 000–120 000	22,50%	21,50%	44,00%
120 000–175 000	22,50%	23,50%	46,00%
>175 000	22,50%	25,50%	48,00%

Madrid

TULUMAKS SISSETULEKULT

Sissetulek EUR	Riik	Regioon	Kokku
0–12 450	9,50%	9,50%	19,00%
12 450–17 707,20	12,00%	11,20%	23,20%
17 707,20–20 200	12,00%	13,30%	25,30%
20 200–33 007,2	15,00%	13,30%	28,30%
33 007,20–35 200	15,00%	17,90%	32,90%
35 200–53 407,20	18,50%	17,90%	36,40%
53 407,20–60 000	18,50%	21,00%	39,50%
>60 000	22,50%	21,00%	43,50%

Lisa 1 järg

Murcia

TULUMAKS SISSETULEKULT

Sissetulek EUR	Riik	Regioon	Kokku
0–12 450	9,50%	10,00%	19,50%
12 450–20 200	12,00%	12,50%	24,50%
20 200–35 200	15,00%	15,50%	30,50%
35 200–60 000	18,50%	19,50%	38,00%
>60 000	22,50%	23,50%	46,00%

Valencia

TULUMAKS SISSETULEKULT

Sissetulek EUR	Riik	Regioon	Kokku
0–12 450	9,50%	11,90%	21,40%
12 450–17 707,20	12,00%	11,90%	23,90%
17 707,20–20 200	12,00%	13,92%	25,92%
20 200–33 007,2	15,00%	13,92%	28,92%
33 007,20–35 200	15,00%	18,45%	33,45%
35 200–53 407,20	18,50%	18,45%	36,95%
53 407,20–60 000	18,50%	21,48%	39,98%
60 000–120 000	22,50%	21,48%	43,98%
120 000–175 000	22,50%	22,48%	44,98%
>175 000	22,50%	23,48%	45,98%

Allikas: Advoco

Lisa 2. Maksutulu ja tulumaksumäär

EESTI

Aasta	Maksutulu kokku(miljonites)	FIT (miljonites)	FIT määr	FIT suhe kogu maksutulusse
2000	1910	421	26%	22%
2001	2107	454	26%	22%
2002	2413	499	26%	21%
2003	2683	564	26%	21%
2004	3022	608	26%	20%
2005	3364	622	24%	18%
2006	4111	746	23%	18%
2007	5051	936	22%	19%
2008	5172	1011	21%	20%
2009	4936	789	21%	16%
2010	4884	776	21%	16%
2011	5235	846	21%	16%
2012	5659	931	21%	16%
2013	5966	1031	21%	17%
2014	6418	1134	21%	18%

HISPAANIA

Aasta	Maksutulu kokku(miljonites)	FIT (miljonites)	FIT määr	FIT suhe kogu maksutulusse
2000	219347	40969	48%	19%
2001	234806	45516	48%	19%
2002	254142	50099	48%	20%
2003	271723	50040	45%	18%
2004	298835	53996	45%	18%
2005	332388	60314	45%	18%
2006	368343	70093	45%	19%
2007	399659	80757	43%	20%
2008	366776	78521	43%	21%
2009	332587	72590	43%	22%
2010	349208	75776	43%	22%
2011	345436	78297	45%	23%
2012	347157	78893	52%	23%
2013	349665	78321	52%	22%
2014	355657	79490	52%	22%

Allikas: OECD

Lisa 3. Võrreldavad majandusnäitajad

	EESTI				HISPAANIA			
Aasta	Tulumaksumäär	Töötusmäär	Keskmine palk	SKP	Tulumaksumäär	Töötusmäär	Keskmine palk	SKP
2000	26%	13,4	304	9677	48%	14,3	1299	21713
2001	26%	13,2	343	10514	48%	11,3	1366	23213
2002	26%	10,5	380	11770	48%	11,2	1418	24664
2003	26%	10,6	418	13194	45%	11,5	1476	25332
2004	26%	9,9	452	14624	45%	11,2	1524	26477
2005	24%	8,4	499	16510	45%	9,6	1561	27863
2006	23%	6,3	573	19244	45%	8,6	1625	30886
2007	22%	5,1	687	21800	43%	8,2	1695	32797
2008	21%	4,7	825	22487	43%	9,9	1778	33708
2009	21%	11,9	784	20188	43%	16,6	1845	32793
2010	21%	17,6	792	21084	43%	19,5	1875	32383
2011	21%	13,1	839	23914	45%	20,8	1888	32535
2012	21%	10,7	887	25872	52%	24,0	1902	32240
2013	21%	8,9	949	27124	52%	26,1	1872	32861
2014	21%	7,9	1005	28113	52%	25,0	1883	33638
2015	20%	6,1	1065	28940	46%	22,8	1894	35057

Allikas: Tradingeconomics, Eesti Statistikaamet